

5:e årg. 1902.

Mars.

Extrahäfte.

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFT

FÖR

POLITIK — STATISTIK — EKONOMI

UTGIFVEN AF

PONTUS E. FAHLBECK

Pris för årgång 6 kr.

Lösnummer af detta häfte kostar 75 öre.

LUND

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFTS EXPEDITION
DISTRIBUTÖR: C. W. K. GLEERUP.

Prenumerationsanmälan.

Statsvetenskaplig Tidskrift utkommer, under 1902 efter samma plan och under samma ledning som innevarande år.

Tidskriften skall, med undvikande af ett alltför strängt anlitage af den vetenskapliga framställningens yttre former, likväl städse söka meddela ett fullt vetenskapligt innehåll dels genom *uppsatser* i politik — detta ord taget i sin äldre och mera omfattande bemärkelse — statistik och ekonomi, dels genom kortfattade *meddelanden* från hithörande områden. I en särskildt redigerad afdelning skola därjämte i öfversiktlig form refereras viktigare *prejudikat* m. m. ur Sveriges administrativa praxis.

Tidskriften vill för öfrigt, utan att sluta sig till något parti och utan att göra sig solidarisk med de åsikter, som i dess spalter kunna komma till uttryck, söka uppnå största möjliga objektivitet, omväxling och gedigenhet i innehållet, och härutinnan vågar den ock hoppas på framgång, då från olika håll bidrag utlofvats eller eljest för framtiden ställts i utsikt af vårt lands mest framstående författare på statsvetenskapernas område.

Tidskriften, kommer att redigeras af undertecknad med biträde af doc. L. WIDELL såsom redaktionssekreterare. Därjämte hoppas redaktionen såsom hittills kunna påräkna medverkan till prejudikatafdelningen af kammarrådet d:r G. THULIN.

Tidskriften utkommer i 5 häften om året omfattande minst 20 ark. Prenumerationspriset blir såsom hittills 6 kr. för år. Lösa häften säljas i mån af tillgång till ett pris af c:a 50 öre pr ark.

Prenumeration kan ske antingen genom postverket eller direkt hos «Redaktionen af Statsvetenskaplig Tidskrift, Lund».

Eftertryck utan angifvande af källan förbjudes.

Lund i December 1901.

P. Fahlbeck.

Rösträttsreformen.

Af

Professor **Pontus E. Fahlbeck.**

I.

Rösträtten — en individuell rättighet eller en offentlig funktion.

Politisk rösträtt och politisk representation kunna betraktas ur två skilda synpunkter: de enskilde medborgarnes och det allmännas eller statens. Den förra synpunkten är historiskt äldre och tillika den vulgära; den senare har först i nyaste tid kommit upp och är den vetenskapliga. I förra fallet uppfattas rätten att utse representant och att genom sådan deltaga i statens styrelse som en individens rättighet, i det senare fallet blifva bådadera en funktion i statens och det allmännas tjänst. När politisk representation först uppkom under medeltiden — ty i antiken kände man ej till denna institution — så var syftet aldeles öfvervägande att häfda och tillvarataga ståndens intressen hvar och ett för sig. Statsintresset, som likväl ofta kräfdes gemensamt handlande, blef mestadels en biprodukt därvid. I den mån emellertid som staten växte sig stark, och där ännu en folkrepresentation fanns vid sidan om den ofta enväldiga konungamakten, såsom i England och Sverige, trädde efter hand statssynpunkten allt mer i förgrunden. Detta skedde i och med, att riksdagen själf blef ett verkligt statsorgan och slutligen en makt i staten. Häraf måste nämligen med inre logik följa, att äfven rätten att

medverka till detta organs bildande och att deltaga i dess arbete måste betraktas som en funktion i statens tjänst. Men det dröjer århundraden, innan denna, såsom det synes så naturliga slutföljd, blir fullt medveten och erkänd. Allt ifrån Gustaf Wasas tid är riksdagen i Sverige uteslutande ett statsorgan, men ännu efter 1720 års författning äro bevillningarne hvarje stånds ensak, och först 1810 fastslås i lagen de båda grundsatserna: att ständerna företråda hela det svenska folket, och att hvarje enskild riksdagsman representerar icke ett stånd eller en klass, utan hela folket¹⁾. Trots den delvis negativa formen innebär detta, att, såsom ständerna äro och för öfrigt länge varit ett statsorgan, så skola äfven de enskilde representanterna vara funktionärer för detta organ.

I England hade utvecklingen gått på likartadt sätt, som i Sverige, om den också ej blifvit lika klart formulerad. Flertalet öfriga länder i Europa väckas till lif först genom den stora franska revolutionen och dess efterdyningar 1830 och 1848. Den uppfattning af rösträtt och representation, som tog sig uttryck uti författningen af 3 Sept. 1791, blef alltså tongifvande såväl för flertalet senare författningar, både franska och andra, som ännu mer för den allmänna meningen i Europa. Nu inträffade emellertid det märkliga, att nämnda uppfattning var icke enkel och enhetlig, utan tvåfaldig och motsägande. Å ena sidan heter det fullt modernt, att hvarje medlem af nationalförsamlingen representerar hela det franska folket²⁾, men samtidigt uppföras rösträtt och representation bland de allmänna mänskliga rättigheterna (Art. 6). Med den förra satsen proklameras de vara en statsfunktion, uti den senare framställas de som en individuell rättighet. Båda de mot-

¹⁾ R. O. § 1: Riksens ständer äro svenska folkets representanter och kunna i utöfningen af deras riksdagsmannabefattning icke bindas af andra föreskrifter än rikets grundlagar.

²⁾ Det uttryckliga stadgandet härom förekommer väl ej uti författningsurkunden själf, men återfinnes utom i motiverna till densamma uti den viktiga lagen af 22 Dec. 1789 rörande valkretsarne och den nya territoriella indelningen, hvars öppet utsagda grundtanke var, att hvarje representant skulle representera icke en korporation eller ett departement, utan samtliga, d. v. s. *la nation entière* (Art. 8).

satta synpunkterna kommo sålunda att stå oförmedlade sida vid sida uti författningen. Att denna inre motsägelse icke märktes af sina upphofsmän, förklaras emellertid däraf, att man näppeligen fullt insåg, hvad det vill säga, att representanten företräder hela folket. Man uttalade denna princip närmast blott såsom negationen af ståndssamhällets representation. *Les états généraux* voro uttrycket för de särskilda stånden, och de enskilde medlemmarne af desamma voro ombud med imperativa mandat, nedlagda uti de s. k. *cahiers*. I motsats härtill skulle nu nationalförsamlingen företräda icke skilda stånd, som ej längre borde finnas, utan alla; och ingen representant finge bindas af föreskrifter. Den förenämnda grundsatsen hade mera negativt än positivt innehåll för den tidens fransmän. Därför kunde de i samma handvändning fastslå detta och tillika förklara, att rösträtt och representantskap äro en ofärdig individens rättighet, ej inseende, att de med sist nämnda grundsats faktiskt återupptogo den princip, som de nyss afsvurit. Ty den uppfattning af rösträtten, som gör den till en allmän mänsklig rättighet, skiljer sig principiellt icke från den äldre, som gjorde den till en ståndangelägenhet. I båda fallen är den *de enskildes rättighet*, blott med den skillnaden, att i det ena fallet alla (män) äga denna rättighet, i det andra blott vissa privilegierade. Den grundsats, man med spott och spe kastat ut genom fönstret, fördes sålunda med ståt och under djupa bugningar åter in genom dörren. Det är svårt att återhålla ett löje inför en komedi af detta slag, men historien bjuder ofta på sådana.

Efter Frankrikes föredöme hafva de flesta länder, som under 1800-talet fingo författningar, i sina grundlagar inskrifvit satsen, att riksdagsman representerar hela folket, men mestadels har man ej menat därmed annat, än hvad man gjorde i Frankrike, eller att ståndsväsendet nu upphäfts. Samtidigt har man på sina ställen, såsom i Belgiens grundlag af 1831, hvilken tjänat flera följande till förebild, upptagit i modifierad form proklamationen om de mänskliga rättigheterna, dock icke beträffande rösträtt och representation. Men hvad författningsurkunderna underlåtit i sådant afseende, det har den allmänna meningen dragit försorg om; och i dess kodex öfver de mänskliga rättigheterna står bland de främsta

just rätten att rösta på riksdagsman och öfver hufvud verksamt deltaga uti det politiska lifvet. På denna omväg har sedan nämnda grundsats trängt in uti flera författningar liksom uti det politiska lifvet, oaktadt den i grunden strider mot de nutida författningarnas anda. Huru detta kunnat ske, och i hvilken omfattning det skett samt med hvad resultat, hör till ett af de märkligaste bladen uti de politiska meningarnes historia. Man skönjer däri äfven några af de lagar, som styra dessa meningars evolution och för öfrigt hela den sociala utvecklingen i vår tid. Blott några grofva konturer af denna historia kunna här få plats. Men mer behöfves ej för vårt ändamål.

Främst att märka härvid är, hurusom själfva föreställningen om individens rätt i afseende på rösträtt och representantskap ifrån att vara en medeltida åskådning, grundad på de skilda ståndsintressena och statens oförmåga att göra sig gällande, blir en det moderna politiska lifvet behärskande grundsats. Detta skedde, såsom ofvan antydde, blott och bart genom att utsträcka den nämnda rätten från de privilegierade stånden till alla. Naturrättsfilosofien utförde denna transformation i teorien, och därefter proklamas den som allmän rättsgrundsats uti de amerikanska koloniernas och sedan i den första franska författningen. På så sätt fick denna lära såväl teoretisk grundläggning som offentlig sanktion eller allt som behöfdes för att göra den i sin nya generella form till en mäktig politisk doktrin. Senare har denna doktrin själf undergått en viss utveckling, så att den i nutiden framträder i dubbel gestalt — dels alltjämt såsom den först formulerades uti proklamationerna om de mänskliga rättigheterna, dels på följande sätt.

Rösträtten är om också icke en allmän mänsklig, så dock en allmän *medborgerlig* rättighet, i det att hvarje medborgare har stora skyldigheter mot staten och det allmänna, och dessa böra medföra motsvarande rättigheter. Den närmare utläggningen af denna tankegång är väl bekant. De fattiges förpliktelser mot det allmänna äro ej mindre än de förmögnares, ty dels betala de i indirekt skatt till staten proportionsvis lika mycket som de senare, dels fullgöra de genom värnplikten samma skyldighet. Och mellan politiska skyldigheter och politiska rättigheter bör jämnvikt råda.

Där de förra utkrävas, böra äfven de senare gifvas i fullt mått. Endast detta är rättvisa. — — Det kan se ut, som om detta så vanliga resonemang hade föga att skaffa med den uppfattning af rösträtten, som grundar densamma på den mänskliga naturen och gör den till en medfödd rättighet. Men ehuru händerna äro Esaus, är rösten dock Jakobs. Det är en variant allenast på samma tema. Båda sätten att resonera grunda sig nämligen på den gamla naturrättsliga uppfattning af individ och samhälle, som fick sitt konsekventaste uttryck uti Rousseaus »sambällsfördrag». Enda skillnaden är, att föreställningen om rösträtten som allmän medborgerlig rättighet icke lika direkt utgår därifrån som den andra åskådningen, utan har förmedlats af ekonomisternas läror. Hos den gamla frihandelsskolans män var det mycket vanligt, att icke blott alla ekonomiska företeelser utan ock samhälle och stat betraktades under *bytets* synvinkel. Skatter och andra prestationer till det allmänna äro ett byte och en betalning för de tjänster, som detta i form af rättsskydd och likn. göra den enskilde. Staten uppfattades ungefär som en försäkringsanstalt, där de ömsesidiga prestationerna betingade hvarandra, och hela samhället som ett bolag eller annan på fördrag grundad inrättning, hvarest rättigheter och skyldigheter balansera hvarann. Det är denna rent privaträttsliga uppfattning af samhälle och stat, som återkommer uti ofvan anförda resonemang. För hvad jag betalar och ger det allmänna, har jag rätt att fordra full valuta. Rösträtten är min rättighet, på grund af hvad jag i utbyte ger stat och samhälle.

Uti denna från ekonomisterna lånade dräkt har den gamla åskådningen om rösträtten som en individuell rättighet fått insteg på månget håll, där den i sin rena naturrättsliga nakenhet icke skulle vunnit gehör. Tillsammans behärska de emellertid den offentliga meningen i nutiden i mycket stor omfattning. Och deras verk svara däremot.

Ehuru grundsatsen om den politiska rösträtten som individuell rättighet i verkligheten är en gengångare från medeltiden, har den likväl utöfvat och utöfvar fortfarande större inflytande än flertalet framtidstankar gjort eller göra. Ty det är den, som i främsta rummet föranledt den *allmänna rösträttens* införande uti

ett flertal europeiska stater — uti Förenta Staterna har detsamma skett, men kanske mest i följd af dessas uppkomst och utveckling ur nybyggaresamhällen, där hvar och en var så godt som suverän för sig och alltså själfskrifven delägare i alla politiska angelägenheter. I Europa åter, med hvilket vi endast böra sysselsätta oss, har den allmänna rösträtten denna åskådning om individens rättigheter väsentligen att tacka för sin utveckling. Visserligen tillkomma städse som medverkande faktorer stora folkrörelser, både inre och yttre — så i Danmark 1848 och 1864, i Tyskland 1871, så flera gånger i Frankrike och Spanien — men själen i nämnda utveckling var städse tron på individens rätt härvidlag. Nu är som bekant den allmänna rösträtten införd uti flertalet europeiska stater, men väl att märka icke uti de enda länder, som äga en lång och ärorik författningshistoria, England och Sverige. Härmed vill jag likväl icke säga, att den allmänna rösträtten skulle vara oförenlig med den uppfattning, som uti representantskapet ser en offentlig funktion och underordnar detsamma under statsintresset, ty allt beror på, hvad detta intresse kräver. Men vid dess vagga har ej denna, utan den motsatta åskådningen stått fadder, ehuru visserligen, såsom nyss anfördes, vanligen icke ensam. Sålunda var det viktiga statshänsyn, som bestämde Bismarck, att 1871 liksom förut 1867 låna sitt öra åt den populära föreställningen och införa allmän rösträtt i det nya tyska riket.

Men det är ej endast i form af den allmänna rösträtten, som denna på en gång privat- och naturrättsliga uppfattning af rösträtt och representation satt frukt. Den spökar uti mångt och mycket annat. Sålunda är det s. k. *imperativa mandatet*, som väl ej står inskrifvet uti någon författning, tvärtom är där uttryckligen förbjudet, men ofta förekommer på de politiska programmen, eller i de politiska sederna, af samma gengångaresläkt och saknar blott en *cahier* för att fullständigt sammanfalla med sina medeltida förebilder. Med stolthet kunna vi svenskar erinra om, att denna fråga hos oss afgjorts redan af vår store Gustaf Adolf 1614 och sedan ånyo under Frihetstiden 1743 och det på det sätt, som en hög statsutveckling kräver, med förkastande af väljarnes makt

öfver representanten¹⁾. Just i detta hänseende lider emellertid det politiska lifvet under den nämnda föreställningen äfven på annat sätt. Det moderna partiväsendet försyndar sig mot det allmänna, icke blott när det af representanten fordrar blind lydnad och sålunda faktiskt gifver honom ett imperativt mandat, utan äfven när det tilldelar representantskapets viktiga kall åt en obetydlig person, blott han har den rätta färgen, eller omvändt utesluter en framstående person, endast därför att han har en egen mening. Som ett återfall uti samma individualistiska tankegång kan ock den oseden betecknas, att landstingen hos oss allt mera begränsa sitt val af ledamöter i första kammaren till «landsmän», i uppenbar strid med icke blott riksdagsordningens föreskrifter, utan ock vår författnings anda. Och öfver hufvud taget torde kunna sägas, att den nedgång uti representanternas personliga kvalitet, som man icke utan skäl anmärkt såväl annorstädes som hos oss, till god del har sin grund uti samma uppfattning, som uti representanten ser blott ett språkrör för lokala och andra partiintressen. Detta är politisk atavism, som emellertid bevisar, att ehuru ståndssamhället är dödt, dess anda dock lefver. Man kunde likväl tycka att vi, som i författningssväg redan undångjort så mycket, af hvad öfriga folk med konstitutioner sedan i går måste i våra dagar genomlefva, borde kunna hålla oss bättre fria från dessa och andra skenbart nya, men i grunden gamla idéer. Men tankar och föreställningar smitta lika väl som koppor och difteri, när ej kunskapen om deras rätta halt och i detta fall vår egen författning skydda oss. Och sådan kunskap felas dessvärre blott allt för mycket, medan ögon och öron fyllas af syner och röster utifrån.

Vända vi oss därefter till den motsatta uppfattningen af rösträtten, den som däruti ser en offentlig funktion, och som helt och hållet grundar den på statsintresset, så kunna vi fatta oss kort. Denna åskådning framträdde nämligen — om vi bortse från Sveriges och Englands författningshistoria, där den tidigt

¹⁾ Vid det senare tillfället var uttalandet om riksdagsmans själfständighet gent emot sina väljare visserligen snarast en partimänöver, men motiven betaga icke resultatet dess betydelse.

ger sig tillkänna trots de ståndsmässiga formerna för Ständer och Parlament — såsom en vetenskaplig doktrin och är i grunden så alltjämt. Den sammanhänger med den nya uppfattningen af staten, som fått sitt uttryck uti begreppet *rättsstat*. Med detta ord hafva förbundits många olika föreställningar, som dock alla ha det gemensamt, att de vilja karakterisera den moderna staten i motsats till äldre kristna statsformer. Några förstodo därmed den konstitutionella staten gent emot enväldet, andra åter staten med allmän representation i motsats till ståndsstaten. Det senare var det vanligaste; och i den betydelsen är det, som detta begrepp bestämt nyss nämnda uppfattning af rösträtt och representation. Medan uti ståndssamhället och den löst hopfogade ståndsstaten, såsom t. ex. det tyska riket i äldre tid, riksdagar och ständerförsamlingar representerade blott hvar sina grupper af samhället, men ingen det hela, skulle uti den moderna staten representationen såväl som dess enskilde ledamöter föra det allmännas talan, icke särintressenas annorlunda än, i den mån dessa äro moment uti det helas lif. Representationen uppfattades härmed såsom ett statsorgan och rösträtten som en offentlig funktion i det förras tjänst. Det är sålunda den moderna statens genombrott, som framkallat denna uppfattning af rösträtten, diametralt motsatt den, som uttalar sig i proklamationen om de mänskliga rättigheterna liksom uti den privaträttsliga bytesläran om medborgarens rätt. Men i motsats till de senare är den ej en allmän föreställning, utan tills vidare öfvervägande en lärd doktrin, ehuru som sådan nu mer tämligen enrådande inom den politiska vetenskapen. Efter de tyske författarne, som först utvecklade denna lära ¹⁾, hafva efter hand alla statsvetenskapsmän af någon betydelse antagit densamma.

Hvilkendera af dessa nu framställda meningar är den högre, hvilken den lägre, är ej svårt att inse. Några ord till belysning häraf torde dock vara på sin plats.

Uppfattningen af rösträtten som en allmän mänsklig rättighet faller med hela talet om s. k. mänskliga rättigheter, som, länge sedan utdömdt af vetenskapen, nu mer förlorat kredit äfven hos

¹⁾ Dock uttalas principen redan af BLACKSTONE liksom af enskilda stämmor under fr. revolutionen (BARNAVE, THOURET).

en stor del af allmänheten. Det är väl blott bland arbetarne, åtminstone i vårt land, som denna föreställning ännu äger fotfäste; och snart, hoppas jag, skall den äfven hos dem vika för en riksigare insikt om samhälle och stat. Annorlunda förhåller det sig med den andra formuleringen af samma grundåskådning, den som betraktar rösträtten som en medborgerlig rättighet tillkommande enhvar, som fullgör alla medborgerliga skyldigheter. Denna uppfattning är synnerligen allmän bland alla folkklasser, icke minst hos de s. k. bildade. Med denna formulering undgår man ock den fatala konsekvensen, att kvinnor och rätteligen äfven barn borde ha rösträtt, ifall den är en allmän mänsklig rättighet. Såsom endast medborgerlig rättighet kan den begränsas till vuxne män, eftersom värnpliktens tunga utkräfvades endast af dem.

En närmare eftertanke lär dock, att denna uppfattning af rösträtten icke står högre än den andra, hvars afkomma den för öfrigt, såsom vi ofvan sågo, är.

Den privaträttsliga uppfattning af förhållandet mellan stat och individ, som närmast ligger till grund för föreställningen om rösträtten som en valuta för uppfyllda medborgerliga skyldigheter, hör icke hemma uti den moderna rättsstaten. Uti det medeltida ståndssamhället eller i nybyggarsamhällen, som ännu ej hunnit till ett fast statsväsen, har denna synpunkt sitt berättigande. Detsamma gäller i viss mån alltjämt om förhållandet till kommunen. Kommunen är den lägsta offentliga gruppen och står som sådan de privata föreningarne närmare. Därför kan den för de senare bestämmande grundsatsen om jämvikt mellan skyldigheter och rättigheter därstädes få tillämpning, nämligen beträffande ekonomiska företag och inrättningar till gemensamt bästa. I full öfverensstämmelse härmed har ock en hvar rösträtt uti kommunen, som betalar skatt till densamma, i Sverige äfven kvinnor och barn, de senare genom sina förmyndare. Men full jämvikt mellan skattebelopp och rösträtt råda dock icke, utan den senare är begränsad. Redan häruti framträder en annan rättsuppfattning än den nämnda privaträttsliga. Och öfver allt, där kommunen verkar som statsorgan, såsom i fråga om rättsvård, skolväsen, hälsovård o. likn., där får den fullständigt vika. Huru mycket mer skall ej då detta vara fallet med staten själf i dess moderna gestalt,

som sätter sitt intresse ofvan alla enskilda intressen och principiellt ej kan medgifva någon köpslagan om rättigheter och skyldigheter mellan sig och sina undersåtar. Den bestämmer ensam bådadera och uteslutande med hänsyn till sitt eget väl förstådda intresse. Det är just härigenom den moderna staten skiljer sig från den medeltida ståndsstaten med dess ständiga pakterande mellan det allmänna och de enskilda intressena. Rösträtten och alla andra medborgerliga rättigheter kunna lika litet grundas på fullgjorda prestanda efter privaträttsligt sätt som på en människans medfödd rättighet. Den förra meningen är ett utflöde af en föräldradrad och ovetenskaplig uppfattning af staten lika väl som den senare.

Men om så är fallet, huru skall man då förklara, att dessa föräldrade åskådningar kunna fortbestå, sedan det yttre grundlaget för desamma, det medeltida ståndssamhället, fallit bort och en ny högre uppfattning framställts? Grunden härtill är naturligen i första hand, att de väl passa samman med de enskildes privatintressen, ty såsom bekant äro motiven till dylika allmänna opinioner mindre att söka uti hufvudet än i hjärtat och stundom i magen. Människornas åsikter forma sig städse efter deras önsningar. Men utom denna allmänna förklaring finnas andra. Det är en känd sak, att gamla meningar alldeles icke försvinna, därför att nya träda upp. Ofta kunna dylika äldre åskådningar fortleva årtusenden igenom vid sidan af nyare. Religionshistorien har mycket sådant att förtälja, men icke blott den utan rätts- och kulturhistorien likaså. Särskildt verksam är härvid en annan omständighet, som vanligen icke beaktas, såsom sig bör, men hvilken hjälper oss att förstå just vår tid och många dess egenomligheter. Det är, att i samhällets lägre lager en äldre tids åskådningar och vanor så i godt som ondt lefva kvar långt efter det, att desamma öfvergifvits af de högre stående folkelementen eller vetenskapen. En tvärgenomskärning af samhället ofvanifrån och ned svarar i detta hänseende, där ej särskilda omständigheter rubba lagen, emot ett eller två århundradens utveckling tillbaka i tiden. För den skull, när såsom i nutiden de lägre folkklasserna snabbt träda fram och göra sin mening gällande, så få vetenskapligt sedt utdöda åsikter nytt lif. Det gamla, i den högre bildningens föreställningsvärld öfvervunna, går igen hos massan af folket och

förkunnas på torgen som en nyhet. Det kan sålunda inträffa och gör så nästan dagligen i vår tid, att de s. k. framstegsmännen ibland predika det gamla och uttjanta, såsom vore det något nytt, blott emedan det motsvarar den stora mängdens åskådningssätt. Detta är åter en af de historiens komedier, hvarom ofvan talats.

II.

Penningen som mätare af medborgarvärdet och villkor för rösträtt.

Det är långa vägar, vi måste gå för att nå fram till rösträttsfrågan för dagen. Och ännu äro de ej slut. Ty ännu föreligger en principfråga, som måste besvaras, innan vi kunna få stöd för ett grundadt omdöme om, hvad som i denna viktiga sak bör göras. Det är det allbekanta spörsmålet om penningen och människovärdet eller närmare uttryckt om penningen och en ekonomisk census som mätare af representant- och rösträttskvalifikation. Den populära meningen om denna sak, som ofta äfven uttalats af filosofer och politiske författare, känna vi. Liksom penningen icke är en mätare af människovärdet, så är den icke heller en riktig måttstock för medborgareskapet och de politiska rättigheterna. Det är en låg och föraktlig uppfattning, heter det, att öfverhufvud göra egendom till något slags mått för människan, men alldeles särskildt i förevarande fall att ställa personligheten under penningen och göra de högsta medborgerliga rättigheterna beroende af den. Denna på hundratals sätt varierade text för snart sagdt dagliga betraktelser på folkmöten och eljest har trenne rötter. Genom en hämtar den näring omedelbart ur den ofvan behandlade individualistiska åskådningen om rösträtt och representation. Äro dessa allmänt mänskliga eller medborgerliga rättigheter, så kan naturligen icke utöfvandet däraf göras beroende af ett penningestreck. De följa med individen och medborgaren och kunna icke bindas af en för desse så yttre egenskap som egendomsbesittning. På denna tankegång behöfver jag ej spilla några ord. Den hvilar på en, såsom vi ofvan sågo, föråldrad uppfattning af rösträtt och representation och faller med den.

Den andra grundvalen för ofvan nämnda populära föreställning om penningens obehörighet som medborgerlig och politisk

pröfvosten, är en idealistisk och religiös uppfattning af människan som personlighet. Den högsta värdesättningen af människan är den moraliska, som har sitt mått uti inre egenskaper allenast. Enligt den gäller ej rikedom mera än fattigdom, ej börd mer än låg härkomst, ej höghet mer än ringa ställning. Lazarus är för mer än den rike mannen. Inför detta mått på människorna måste en hvar med vördnad böja sig. Men — det måttet kan ej användas, ej heller hör det hit. Uppdelningen af människorna uti goda och onda, såsom Skriften gör, eller uti moraliskt högtstående och moraliskt lågtstående är utförbar för oss dödlige; och att, då så ej ske kan, betrakta alla som lika goda och lika bekväma för medborgerliga rättigheter kan vara vackert och människovänligt, men svär emot all erfarenhet. Därtill förlikar det sig illa med det allmänna statsintresset, som fordrar, att blott de därtill kvalificerade böra utföra en funktion i dess tjänst. Den ideellt moraliska synpunkten är i sig själf obrukbar för att afgöra om individens värdighet eller icke värdighet för utövande af rösträtt och representation. På denna synpunkt kan därför ej heller byggas en förkastelsedom öfver en census och penningen som värdesättare i dessa ting.

En tredje grund för den nämnda populära meningen är föreställningen, att penningen, d. v. s. egendom och inkomst, äro blott tillfälliga egenskaper, som icke stå i någon förbindelse med människans inre väsen. Denna mening grundar sig på ett ej sällan förekommande tankefel, att taga *pars pro toto*, delen eller en sida af något för det hela. Sålunda förekomma utan tvifvel fall, då rikedomen är en gåfva af slumpen eller eljest tillkommit utan den mottagandes egen förtjänst såsom vid arf eller genom gifte. Men man glömmar härvid, att det är icke egendomsbesittningen i och för sig, som utgör rikedomen eller öfverhufvud penningen i detta ords här använda sociala betydelse, utan det är inkomsten. Och om inkomsten gäller blott i ringa grad, att den är en tillfällighet. Emot den otaliga massan af fall, då denna är resultatet af eget planmässigt arbete, reduceras de fall, då den är en gåfva af tillfälligheten, till ett obetydligt mindretal. Inkomsten är lika litet en tillfällighet som arbetet, hvilket skapar densamma, eller i fråga om äldre folk, lef-

vande på förvärfvade räntor, har skapat den. Endast de arbetsföre, men icke arbetande inkomsttagarne, som utan egen förtjänst äga sådan, äro gäldenärer hos slumpen. Men sådana drönare blifva allt sällsyntare i våra samhällen. Säkert nittionio procent af de vuxne arbetsföre männen förvärfva med eller utan hjälp af egendomsbesittning sin inkomst under och genom arbete. Alltså äfven ur förvärfssynpunkt är penningen i form af inkomst ingen tillfällighet, utan för det mesta en frukt af ordnad verksamhet. Betraktas den åter som medel för uppehållet, så är den helt enkelt en nödvändighet. Penningen och inkomsten ehuru något yttre äro för den skull ett allt annat än tillfälligt attribut till kulturmänniskan; de äro tvärtom en för henne nödvändig existensform. På hvad sätt och under hvilka villkor de tillika blifva en utmärkt värde-mätare utaf vissa sidor af hennes inre väsen, skola vi nu tillse.

Är inkomsten, såsom nu mer är det vanligaste, en frukt af det egna arbetet, så blir den omedelbart en måttstock på detta. Mycket och godt arbete ger stor inkomst, litet och dåligt ringa sådan — allt detta relativt d. v. s. för hvar och en inom hans arbetssfär. Denna sats kan betraktas såsom allmängiltig, och redan härigenom blir penningen-inkomsten en mätare af vissa den enskildes egenskaper ss. förstånd, ordning och samvetsgrannhet m. m. Men satsen tål att närmare bestämmas, ty ingen kan påstå, att dessa egenskaper växa eller aftaga i jämn proportion med inkomsten. Det är ingalunda visst, att en bankdirektör, som har 30,000 kr. i lön, är bättre än den, som har 20,000, eller ännu mer, att en jordägare, som har 100,000 kr. i inkomst, är dugligare karl än den, som har 10,000 kr., o. s. v. Däremot är det säkert, att den man, inom hvilken social grupp han än må befinna sig, som icke kan förtjäna *medelinkomsten* inom samma grupp och arbetsområde, är i ett eller annat afseende undermålig. Alltså den stora inkomsten, som vida öfverskjuter medelinkomsten inom samma sociala grupp eller yrke, lämnar ej något säkert bevis om mannens duglighet, ty här spela de ofvannämnda liksom andra tillfälligheter in. Men ju mer man närmar sig medelinkomsten, dess mer vittnesgill blir penningen i denna sak; och kommer man under nämnda inkomst mot den yttersta gränsen för ifrågavarande sociala existensform eller det s. k.

existensminimum, så blir dess vittnesbörd ofrånkomligt. Med andra ord; penningen-inkomsten är en osäker värdemätare af människans uppåt mot de högre inkomsterna, men blir en god sådan, om man går nedåt mot de låga. Och vid existensminimum är den osviklig. Den man, som icke eller blott med svårighet kan hålla sin inkomst uppe vid minimum — oafsedt tillfälliga afbrott beroende på sjukdom eller allmän arbetslöshet — han är socialt undermålig. Därom kan intet tvifvel råda.

Sådana existensminima förekomma i mängd uti hvarje kultursamhälle. Det gifves dylika snart sagdt inom hvarje yrke — sålunda ett för att vara grosshandlare, ett annat för att vara minuthandlare, ett tredje för att vara hökare och krämare, ett fjärde för att vara gårdfarihandlare o. s. v. Det gifves vidare sociala existensminima, ett för *the upper ten thousands*, ett annat för den bildade klassen i allmänhet, ett tredje för den själfägande bonden o. s. v. Men nedom dessa existensminima, som alla knyta sig till en viss social ställning, finnes ett sista, som afser icke den sociala existensen så mycket som själfva lifsuppehållet, och som skiljer dem, som icke äga egen inkomst eller så ringa sådan, att den icke rätt förslår till lifvets nödvändigaste, från alla andra. Detta är det absoluta existensminimum, och hvad man vanligen förstår med detta uttryck. Men så absolut det må nämnas i sin egenskap af det sista, så är det dock lika litet som något annat knutet till en viss fast inkomst. Föreställningen om, hvad som ytterst tarvas för lifvets uppehälle och en människovärdig existens, växlar med tiderna, liksom ännu mer begreppen om alla högre belägna existensminima. Äfven i hvarje särskild tid är det icke lätt att på siffran angifva den inkomst, som svarar mot hvarje existensminimum. Men det är härvidlag ungefär som i fråga om bestämningen af vänster och höger. Ingen kan säga det, och likväl förmå vi alla skilja det ena från det andra.

Dessa existensminima och isynnerhet det sista äro nu som vikter på den vågskål, med hvilken vi väga människorna och bestämma deras värde i socialt och i viss mån äfven i moraliskt afseende. En hvar, som icke kan uppnå medellönen eller medelinkomsten inom sin grupp eller sitt yrke, anse vi redan som en klen karl; och den som balan-

serar jämt och nått med existensminimum för att ej tala om den, som sjunker därunder, betrakta vi som en stackare eller odåga. Vi afskilja nämligen, som naturligt är, alla dem, hvars oförmåga i förenämnda afseende har sin grund i ungdom eller ålderdom eller sjukdom och annan lekamlig ofullkomlighet. Af desse fordra vi ofta icke, att de skola själfve förvärfva den inkomst, som svarar mot existensminimum. Det är uteslutande de vuxne arbetsföre, som omdömet afser. Men dem gäller det obönhörligt.

Som här af synes, användes penningen-inkomsten faktiskt som allmän värdemätare af människan, nämligen i hennes egenskap af arbetare och medborgare. Som särskilda yttringar af denna allmänna mening må äfven erinras om ett par fall, som här förtjäna beaktande. Sålunda fordra vanligen de engelska *Trades Unions* af dem, som begära inträde, bevis om att de kunna förtjäna en viss ingalunda låg medelinkomst. Vidare återfinnas äfven uti de länder, som infört allmän rösträtt, bestämmelser, som därifrån utesluta dem, som afträdt sin egendom till konkurs eller åtnjuta fattigunderstöd. Trots den allmänna rösträtten och trots fördömmelsen af all census, så stadfästa dessa författningar härmed dock en sådan uti existensminimum. Det är därför endast en synvilla, att census någonstädes saknas ifråga om utöfvande af rösträtt. Census finnes öfverallt och kan icke undvaras, blott att den sättes olika högt i olika författningar. Det är en ingenstädes förverkligad utopi att tro alla människor vara skickade att utöfva rösträtt. De äro lika litet det som att utöfva hvilket som helst annat uppdrag, som kräfver en viss insikt och omdömesförmåga. Det är endast, emedan man betraktat rösträtt som en individens rättighet i stället för att däri se en funktion i det allmännas tjänst, som man kunnat hemfalla åt en villa, så stridande mot livvets vanligaste erfarenheter.

Jag återkommer alltså därtill: penningen-inkomsten är under formen af medelinkomst och existensminimum en mätare af människovärdet, bättre än någon annan som står oss till buds. Den är ett groft mått med hvarjehanda individuella undantag, såsom alla massmått äro; men det är intet annat som behöfs. Historikern och moralfilosofen bedöma människor och människo-

värde individuellt. Därför kan GEIJER i sina bekanta artiklar om Representationsfrågan förklara, att icke penningen utan personligheten bör ligga till grund för rösträtt och representation¹⁾. Statistikern liksom politikern ser tingen annorlunda. De stanna ej vid den eller det enskilda, utan gå från dessa till människomassor och massföreteelser. Och då blir penningens massmåt, på sätt som ofvan antyddes, den enda användbara mätare af medborgarvärde och rösträttskvalifikationer, som öfver hufvud taget gifves.

III.

Rösträttsreformen i Sverige och regeringsförslaget.

Sedan vi genom förestående principiella undersökningar förskaffat oss fast mark under fötterna, kunna vi gå till spörsmålet för dagen. Detta spörsmål består af dubbel frågan: bör en utvidgning af rösträtten till Andra kammaren äga rum? och i så fall hvilken omfattning bör densamma få? — Vid besvarandet af den först nämnda frågan kunna vi nu utan vidare afvisa alla de deklamationer om rättvisa och rättfärdighet såsom skäl för en dylik utvidgning, som ofta framföras. Dessa och liknande motiv utgå alla från en individualistisk uppfattning af rösträtt och representation, härrörande från ett förgånget samhällsskick och en föråldrad statslära. Och äfven om minnena af detta utvecklingsskede behärska den vulgära uppfattningen, eller till och med ifall en och annan yttring däraf framträder uti de makthafvandes i Riksdagen handlingssätt — något som dock icke med rättvisa kan sägas i större grad hafva ägt rum — så får dock ej denna föråldrade tankegång bli afgörande för en sak, som gäller hela framtiden. Öppnas Andra kammarens dörrar för arbetarne i större grad, än hittills varit fallet, så böra de veta,

¹⁾ Likväl må erinras, att Geijer samtidigt förordade *indirekta* val, hvarvid blott det första valet baserades på allmän rösträtt, det andra däremot på en genom census begränsad sådan. Med andra ord «en viss försäkrad inkomst bör fordras för valbarhet till elektor» (Representationsfrågan, första art.). På samma ställe betonar Geijer vidare, att förmögenhet i regeln tyder på förmåga.

att de komma dit in icke som klassmänniskor, utan som statsborgare. Alltså, icke den individualistiska rättfärdighetssynpunkten, utan allenast den allmänna statssynpunkten och det helas väl bör gifva svaret på frågan.

Härmed synes man emellertid ha råkat ut på de subjektiva omdömenas gungande mark. En finner det allmänna bästa fordra en åtgärd, en annan en rakt motsatt. Hvem har rätt? I detta dilemma är den verkliga statsmannen den rätte skiljedomaren och rättesnöret för hans domslut en politisk intuition. Men äfven allmänna betraktelser kunna i fall som detta gifva en ledning bättre än den, som blott består uti att peka på utlandet, som icke angår oss. Hela samfundsutvecklingen består sedan en längre tid tillbaka uti, hvad jag på ett annat ställe¹⁾ kallat den nedåtgående, nivellerande rörelsen, genom hvilken kulturella, sociala och politiska förmåner, som varit ett mindretal förbehållna, utbredas i allt större kretsar. På förevarande område togs senast ett sådant steg 1865, då den politiska tyngdpunkten i vårt land förlades till det fjärde utaf de fyra förut representerade stånden. Nu gäller det ett nytt steg på samma väg, hvilket åt massan af arbetarne bereder deltagande i det politiska lifvet. Att en rösträttsutvidgning går i utvecklingens allmänna riktning, är således obestridligt. Frågan är endast, om tiden för detta nya steg redan är inne. Men äfven det måste besvaras jakande. Och beviset härför ligger uti det allmänna ropet på utvidgadt deltagande i det politiska lifvet, som från arbetarnes sida höjes. Ty ehuru detta rop ljuder vida mer högröstadt, än det utan agitationens konst skulle vara, och oakadt arbetarne genom underlåtenhet att angifva sin rätta inkomst ofta själfva döma sig till politisk omyn-dighet, så kan dock ingen förneka, att ej detta rop har resonans öfver allt inom deras led. Så länge arbetarne icke hade och icke uttalade några önskningsar att få deltaga i det politiska lifvet, så länge kunde därom ej vara tal. Men så snart en djup och allmän åstundan därefter uppstått, så är det ett statsintresse, att densamma tillgodoses. Äfven från en annan sida sedt, kan detsamma sägas. Arbetareklassen är något helt annat nu än år

¹⁾ *Stånd och klasser.* Lund 1892.

1865. Sverige har sedan dess delvis blifvit ett industriland. Kropparbetarne utgöra en större procentsats af hela folket, än de då gjorde; och särskildt intaga industriarbetarne en helt annan ställning, både i socialt och befolkningshänseende. För staten är det af vikt, att alla stora berättigade intressen blifva företrädade jämväl uti det politiska lifvet. Detta är ett statsintresse med hänsyn till en lugn och harmonisk inre utveckling; men det är också ett bjudande statsintresse i yttre politiskt hänseende. Vi hafva så länge lefvat under fredens välsignelse, att vi glömt, att Sverige också äger och kan komma att äga en allvarlig yttre politik. Och ej minst med hänsyn härtill är det ett statsintresse, att inre klassmotsatser, så vidt möjligt är, mildras, på det att alla med enade sinnen må villigt arbeta på att bereda det gemensamma fosterlandet full värnkraft.

Slutligen må emot dem, som frukta en rösträttsutvidgning just med hänsyn till arbetarnes efter utländskt mönster uppagiterade klasskänsla, anföras följande. Denna känsla är en fara, det är obestriddigt, ty den hotar att återföra representationen till ståndssamhällets intresserepresentation. Men denna fara blir icke mindre, om vi dröja med reformen; tvärtom blir den större, i det klassmotsatsen därigenom skärpes. Däremot är det icke sannolikt, att arbetarne, drifna af samma klasskänsla, skulle kunna, äfven om de det ville, helt och hållet undantränga Sveriges bönder från makten i riksdagen och sätta sig i deras ställe, såsom skett i Norge. Ty att så där skedde, berodde närmast på den norska bönderna själfva, att de läto sig gripas af en flack radikalism, ej inseende hvart den förde. Sveriges långa politiska utveckling torde hafva bättre uppfostrat dess dannemän. Dessutom må aldrig förglömmas, att vi äga en Första kammare, som, hvad man må säga om dess personaluppsättning — något hvarför ej den utan landstingen bära skulden — är, typologiskt sedt, ett mycket godt verk, och som redan nu är vår urgamla författningsfastaste stöd, men ännu mer blir det i framtiden ¹⁾. Med en så fotad Första kammare, och om blott landstingen förstå sin upp-

¹⁾ Se vidare härom förf:s uppsats *Grunddragen af Sveriges författning* (Statsv. Tidskr., 1901, h. 5 samt i särtryck).

gift att, fria från en snäf provins- eller partisynpunkt, fylla den med landets främste män, så behöfva vi ej frukta för öfvergrepp från arbetarnes sida. Makten är och har sedan urminnes tid i Sverige varit delad. Detta är vår frihets värn. Äfven arbetarne skola väl en gång komma ut ur de utländska idéernas trollkrets och växa in uti dessa nationala åskådningar, som uti den ömsesidiga respekten för samtliga berättigade intressen ser allas och det helas välgång.

Måste vi sålunda besvara frågan, om en rösträttsutvidgning bör ske, obetingadt jakande, så återstår den andra, huru långt man därvid bör gå. Att den icke bör utsträckas till s. k. allmän rösträtt, torde vara själfklart. Intet statsintresse kräfver ett sådant steg; tvärtom bjuder detta afgjordt att utesluta från rösträttens funktion alla dem, som äro personligt och socialt undermålige. Härvid får icke den omständigheten, att den allmänna rösträtten införts i andra länder och öfver hufvud är «modern», lika litet som att den är en vidt utbredd politisk dogm, tillerkännas någon vikt. Den dogmatiska grunden till den allmänna rösträtten är, såsom ofvan visats, mer än lofligt klen och allt annat än modern — tvärtom en kvarleva från förgångna samhällsskick och rättsuppfattningar. Och man bör ju kunna hoppas, att dessa gengångarläror en gång skola vika äfven från den stora massan af folket, där de ännu ha rotfäste. Hvad åter beträffar den allmänna rösträttens faktiska seger i flertalet länder, så beror den, såsom ofvan antyddes, väsentligen af rent yttre och tillfälliga omständigheter — i Förenta staterna, att dessa framgått af nybyggarsambällen, och i Europa, att stora politiska kriser fordrat denna hästkur, för att staten med framgång skulle kunna genomgå desamma. Lyckligtvis föreligger intet sådant hos oss; utan kunna vi i lugn och med sans fullborda denna reform, så som statens intresse och en utvecklad rättsuppfattning fordra.

För visso skorrar denna dom öfver den allmänna rösträtten illa i månget öra, och den, som uttalar den, stämplas som reaktionär och en folkfiende. Men detta må man taga lätt, ty lika visst är, att blott den är den rätte framstegsmannen och folkvännen, som håller tillbaka i den utveckling, hvaruti de nutida samhällena i detta fall äro inbegripna. Allas lika rätt att handhafva

statsangelägenheter har varit demokratiens achilleshäl i alla tider. Den abstrakta jämlikheten i politiska ting var städse denna statsforms olycka och kommer att så bli intill dagarnes ända. Alla de svagheter och brister, som man såväl af historiens vittnesbörd som efter hvad vi själfva upplefva med rätta tillvitar demokratien, ha sin grund uti den allmänna rösträtten. Och hvarför? Jo, emedan människorna icke äro lika, utan det finnes jämte de få högt begåfvade och mängden af genomsnittsmänniskor en ej ringa rest undermåliga inom alla områden och beträffande alla egenskaper. Att nu blanda alla om hvarandra och göra dem likvärdiga är emot naturen och hämnar sig genom det sämre resultat, som däraf med nödvändighet framgår, i politiska ting som i allt annat. Det är de bättre eller åtminstone genomsnittsmänniskorna, som skola råda för icke blott sig själfva utan för alla. De undermålige skola uppfostras, om så är möjligt, och styra för sig själfva, så långt de kunna, men framför allt skola de icke råda öfver andra. Ty då blir det hela undermåligt; alldeles såsom, då man sätter orent vatten till rent, det hela blir grumligt. Demokratien behöfver mer än någon annan statsform ett filtrum för att utestänga, hvad som kan orena densamma. Den stora mängden af undermålige blifva eljest lätt en «valboskap» i särintressenas tjänst vare sig kapitalismens eller lefvebrödspolitikens till stor fara för staten och det allmänna. En census, som afskiljer alla tydligen undermåliga folkelement, är denna författnings bästa skydd. Det är för den skull icke den allmänna rösträttens förespråkare, utan fastmer de, som fordra en dylik gallring, som äro denna statsforms verkliga vänner. Endast om demokratien förstår att begränsa sig, blir den beståndande och kan hoppas att nå det ideal, som föresväfvar den, att bereda alla största möjliga förmåner.

Till dessa allmänna betraktelser må slutligen äfven fogas en erinran om, att den allmänna rösträtten på grund af vissa för Sverige hedrande förhållanden skulle komma att verka vida starkare hos oss än i de stora länderna, där den införts. Dessa förhållanden äro, att valen åsamka väljarne så godt som inga kostnader, och vidare att våra politiska seder förbjuda de förmögne att göra sitt sociala inflytande gällande vid desamma. Det är emedan motsatsen härtill

äger rum i Förenta Staterna och England, som den politiska makten trots allmän rösträtt i det förra landet och en mycket utsträckt i det senare därstädes alltjämt ligger hos de förmögnareklasserna; och det är tack vare samma förhållanden, som arbetare och annat småfolk äro så sällsynta uti såväl dessa länders parlament som i Frankrikes, Spaniens och delvis äfven Tyska rikets. I Sverige skulle däremot allmän rösträtt fylla Andra kammaren till öfver hälften med arbetare och deras förtroendemän. Men detta vore ingalunda till fromma vare sig för det allmänna eller i sista hand för arbetarne själfva, som visserligen känna sina egna önsknningar och behof, men af statsväsen, och huru statsaffärer skola skötas, tills vidare så godt som intet. Den ytterliga demokratien är alltid en svaghet och en fara, dess större ju mer den yttre politiken kräfvat uppmärksamhet.

Bör sålunda rösträtten vara begränsad, blir spörsmålet: Hvar finna denna gräns? Enligt den allmänna föreställningen är hvarje politiskt streck utom den mognade ålderns rent godtyckligt. Detta är likväl ett misstag. Teoretiskt sedt behöfvat en census, som utestänger de undermåliga folkelementen, lika litet vara godtycklig som en åldersgräns, hvilken afskiljer de fysiskt och psykiskt ännu ej mogna ungdomarne. Den blir godtycklig, endast om den är mycket hög eller ingen hänsyn tar till medelinkomsten. I motsatt fall blir den af skäl, som ofvan utlades, fullt rationell. Blott den invändningen kan göras, att medelinkomsterna liksom existensminima icke äro en utan många uti samhället. Hvilken skall man då välja eller skall man taga flera. Det senare, som vore det teoretiskt riktiga, är praktiskt utförbart. Återstår endast att stanna vid någon låg sådan och ytterst vid den lägsta. Härigenom blifva visserligen icke alla de uteslutna, som borde uteslutas, de i högre social klass lefvande undermåliga, som icke kunna hålla sig uppe i sin ställning, men dock vanligen ha högre inkomst än t. ex. kroppsarbetaren. Detta är en ofullkomlighet hos hvarje census, men den gör blott liten skada i detta fall, enär de högre klasserna äro så fåtaliga i ett samhälle, fem à sex procent af hela folket. Om de få till dessa klasser hörande undermåliga erhålla rösträtt, betyder alltså föga ur statsintressets synpunkt, hvilket härvid är det enda bestämmande. Däremot

beträffande den stora massan af folket är det af stor vikt, att alla undermåliga element uteslutas, ty dessa äro till antalet så många, att deras deltagande i valen blir för det allmänna en våda. Gäller det alltså, såsom i förevarande fall, att utsträcka rösträtten från de mellanlager i samhället, vid hvars yttersta gräns ungefär den hittills stått, till kroppsarbetarne, så blir medelinkomsten bland dessa eller ytterst medelinkomsten bland grof-arbetarne en fullt rationell census. Hvad därunder finnes af vuxet folk, är med få undantag för sjuklingar och vanföre absolut undermåligt och bör aldrig få deltaga uti utöfvandet af en offentlig funktion sådan, som rösträtten är.

Erbjuder sålunda det teoretiska fastställandet af en census ingen svårighet, så är detta ännu mindre fallet med det praktiska utförandet däraf, förutsatt, att det finnes en något så när god statistik öfver inkomstförhållandena o. likn. Man må blott aldrig förgäta, att det icke kan eller bör vara fråga om annat än ett *massmått* d. v. s. ett groft mått i fråga om census alldeles såsom beträffande åldern. Den ene är förri utvecklad och utbildad än den andre, men i stort kan bland oss nordbor åldern 21—25 år betraktas som den tidpunkt, då männen nått sin första mognad. På samma sätt gifves för arbetarnes sociala klass en medellön, omkring hvilken flertalets inkomster koncentrera sig, medan ett mindretal sådana variera öfver och under densamma. Att fastställa den förra är allt, som behöfs för att ernå den politiska massverkan, som afses och statens väl fordrar.

En särskild fråga blir sedan, i hvilken form medellönen skall fastställas som census, antingen direkt efter sitt i penningar uttryckta belopp, t. ex. 600 kr., eller efter något sitt symptom, exempelvis bostaden eller erläggandet af en viss skatt. För min del är jag afgjord vän af den metod, hvilken såsom i England förlägger census till *bostaden*. Att hafva egen bostad, vare sig hyrd eller i eget hus, är ett ytterligare bevis utom medellönen, att man är ordentlig karl med hyggliga vanor. Alla de, som kunna nöja sig med det vanligen mycket usla och ofta demoraliserande inboendesystemet, nå i själfva verket icke det behöfliga medborgerliga måttet, äfven om deras inkomster öfverstiga medellönen. Därför vore att föredraga framför hvarje annan en census af t. ex.

följande art: hostad i egen fastighet af minst 500 kronors värde eller hyrd egen lägenhet eller boställslägenhet, hvarför utan möbler betalas minst 50 kronor i årlig hyra på landsbygden och i städerna efter deras storlek 75—125 kr.¹⁾ En så beskaffad census skulle utom sin egentliga uppgift att utgallra undermåliga element äfven äga den mycket betydelsefulla verkan att uppfostra en stor del af arbetarne till ett bättre lefnadssätt.

Men vi stå nu med bundna händer. Den kungliga propositionen, som själf föranledts af en riksdagens skrifvelse, ligger på kamrarnes bord. Det gäller att hålla sig till den och därom yttra sig. Efter de principiella uttalanden, som i det föregående gjorts, kan detta ske helt kort.

Detta förslag har mötts af ett mycket allmänt ogillande, större än det rättvisligen förtjänar, allra helst inom samma riksdag, som aflåtit 1900 års bekanta skrifvelse. Ty förslaget största brist är just, att detsamma är ett troget återljud af nämnda skrifvelse, medan å andra sidan dess bärande tanke är rösträttsstreckets sänkning till det kommunala, eller hvad det liberala samlingspartiet uppställt som sitt program. Men det händer ej sällan i det politiska lifvet, att de små felen äro mäktigare än de stora förtjänsterna. Så äfven här. Förslaget har flera sådana fel, hvilka likväl hvart och ett höra till utanverken uti detsamma och därför kunna mönstras bort, utan att detsamma i sin helhet behöfver vräkas, såsom nu mestadels sker.

Sålunda måste det betraktas som ett bestämdt misstag att kombinera den politiska rösträtten med den kommunala och samtidigt grundlagfästa den senare. Det förra har framgått ur önskan att låta den politiska rösträtten liksom växa fram ur den kommunala och städse följa den. Men detta är principiellt oriktigt af det skäl, att rösträtt i kommunen, såsom ofvan utlades, delvis hvilar på en helt annan grund än den politiska. Å andra sidan

¹⁾ I England är som bekant denna siffra satt till 10 p. st. eller 180 kronor för hela landet.

I Stockholm utgjorde år 1900 hyran för en bostadslägenhet om ett rum i medeltal 149 kr. och för en sådan om ett rum och kök 236 kr. (Enligt 1900 års kommunalberättelse).

är det praktiskt olämpligt att låta den kommunala rösträtten, enligt sin natur mera beroende af växlande förhållanden, ingå som ett moment i författningen. Därefter måste de tre nyheterna, att dubbla röster tilläggas gifte liksom åldrarne öfver 40 år, äfvensom att de större städerna uppdelas i enmansvalkretsar, betecknas som misslyckade. Efter allt att döma torde de nämligen hvar för sig ha en aldeles motsatt verkan mot den, som därmed afses, eller att förhindra allt för stora omhvälfningar uti de politiska maktförhållandena. Äktenskapligheten är inom den kroppsarbetande befolkningen vida större än ibland ämbetsmän o. likn., och den förras större antal skulle verka blott ännu mera förkrossande vid en fördubbling af de äldres röster. Slutligen lär en blick uti senaste bostadsstatistik öfver Stockholm, att de högre klasserna näppeligen i någon valkrets därstädes skulle kunna bestämma valet, och att de alltså vid en sådan anordning som den föreslagna vore ännu mera utsatta att trängas undan, än hvad med nuvarande listval är att befara. Man kunde snarare ha väntat, att regeringen ånyo upptagit tanken om proportionella val, som i de största städerna vore fullt på sin plats.

Mot dessa debetsidans poster, hvilka, som sagdt, mycket väl kunna aflägsnas, utan att förslaget i sin grundtanke förändras, har det flera stora förtjänster, som måste räknas detsamma till godo. Sålunda löser det det s. k. bostadsbandet, som börjat kännas tryckande, och som föga hör samman med representationens idé uti den moderna rättsstaten. Vidare innebär det en stor rösträttsutvidgning i öfverensstämmelse med tidens kraf. Slutligen gifver det samtidigt ett medel att utgallra undermåliga element genom fordran på oafbruten skattebetalning. Att förslaget desslikes talar om värnpliktens fullgörande som villkor för rösträtt, är ett offer åt den populära men föråldrade prestanda-teorien, som hvarken gör från eller till. Intetdera af dessa moment, skatternas betalning eller värnpliktens fullgörande, får nämligen betraktas som erlagd betalning för rösträtten, ty här råder ingen bytesaffär mellan staten och de enskilde i detta fall. Krafvet på fullgjord skattskyldighet har visserligen sitt berättigande i och för sig, men härvid främst som medel att utgallra de oordentlige. Fordran på värnpliktens fullgörande, som strängt utkräfvades och därför icke har denna

verkan, är däremot ganska meningslös annat än såsom en honnörs-sak.

Emellertid är det just mot fordran på den treåriga eller med andra ord permanenta skattebetalningen, som de värsta anloppen göras. Den är odemokratisk, obillig och ledande till valkrångel. Om det sista vill jag, ej yttra mig; dock tror jag, att denna fara kan besvärjas genom passande bestämmelser om vallängden och klagan däröfver. De båda andra tillvitelserna bero väl åter på föreställningen om nämnda fordrans restriktiva verkan på antalet nytillkommande valmän. Detta antal uppgifves uti den officiella statistiken till 246,000 i rundt tal. En större nedsättning uti detta antal på grund af nämnda villkor skulle lätt göra hela reformen illusorisk. Hvad man gifvit med ena handen, tages tillbaka med den andra. Vore den officiella siffran riktig, så ägde denna anmärkning stor vikt, det måste jag medgifva. Men den är icke riktig såsom uttryck för det antal vuxne män, som genom det politiska census-streckets nedsättning till likhet med det kommunala skulle ernå rösträtt. Sällan har sagan om kejsärens nya kläder haft större tillämplighet än i detta fall. Ty med den föreslagna nedsättningen i census marscherar kung allmän rösträtt in i vårt goda land, nästan utan någonting på kroppen. En större synvilla än den, som här råder, har väl knappast förekommit i slika ting. Det kommunala census-strecket betyder allmän rösträtt eller näst upptill. Vi skola i följande stycke siffermässigt ådagalägga detta.

Men har man klart för sig detta, då förändras med ett slag uppfattningen af fordran på ordentlig skattebetalning. Om den föreslagna census icke längre är en effektiv census, i det att densamma ligger under medellönen för flertalet arbetare, då måste andra medel tillgripas för att åstadkomma den så nödvändiga utgallringen af undermåliga folkelement. Detta blir nu den viktigaste uppgiften. Och ett sådant medel af ganska verksam art är just fordran på permanent erläggande af laga utskyl-der till stat och kommun. Härigenom ütestänges en mängd oordentliga och pliktförgättna medborgare — så länge de så förblifva. Detta är en nödvändig sofring af valmanskåren. Endast i ett par afseenden kunna befogade anmärkingar häremot göras.

En sådan är, att denna bestämmelse skulle faktiskt framflytta åldersgränsen för många ett par år, i det att de unge ännu ej kommit rätt in uti sina medborgerliga skyldigheter och deras fullgörande. Denna invändning är dock af underordnad betydelse, ty för det allmänna lär ingen olägenhet däraf härflyta, att en del yngre personer af nämnda grund utestänga sig själfva. Viktigare är den, att skatten för mången arbetare och andra inkomstagare med familj kan kännas så tryckande, att de däraf starkt frestas att ej fullgöra ifrågavarande medborgerliga skyldighet, hvarigenom en utgallring träffar mera desse än de ogifte eller gifte utan barn. Detta vore icke önskvärdt. Men sådant kan förebyggas, antingen därigenom, att större bevillningsfritt afdrag meddelas inkomster under t. ex. 2,000 kronor, eller ock så, att skatten nedsättes till hälften för dem, som äga familj, och hvilkas totala inkomst ej öfverstiger, låt säga 5,000 kr.¹⁾ Sistnämnda åtgärd är äfven utan hänsyn till den politiska rösträtten i hög grad behjärtansvärd och fullt i öfverensstämmelse med den populära grundsatsen, att skatten bör utgöras efter skatteförmågan.

Ett annat skäl för fordran på fullgjord skatteplikt, som icke heller bör lämnas ur sikte, är den moraliska och uppfostrande verkan, som stadgandet härom efter hand måste utöfva inom vida kretsar af vårt folk, hvarest känslan af plikt i detta fall är mycket outvecklad. Det är en skam såväl för myndigheterna som ännu mer för de skattskyldige, att uraktlåta det att betala sina utskylder till stat och kommun är så allmän, som den faktiskt är. Uti intet annat land i världen råder ett liknande själfsväld. Det är på hög tid, att åtgärder häremot vidtagas, eljest förslappas rättskänslan icke blott i detta stycke utan från det i allt. Men som man ej kan, med den utsträckning, det onda för närvarande äger, städse tänka på lagsökning, så är rösträttens suspension af alla botemedel det bästa i ty fall, på samma gång som härmed en mängd mindre skötsamt och ordentligt folk utgallras från valmanskåren.

¹⁾ Att detta icke bör inverka på den kommunala rösträtten, är uppenbart, hvadan stadgandena om den måste ändras i samma anda.

Men denna metod för undermåliga folkelements utestängande från rösträttens funktion förslår ej. Det finnes en hel stor grupp af sådana personer, hvilkas undermålighet ofta är af vida svårare art än den, som ger sig till känna uti slarf med skattebetalningen. Det är alla de, som råka i beröring med strafflagen, när detta icke sker af våda eller eljest rör underordnade ting. Det är en stor brist uti de moderna författningarne, att ej utöfvandet af rösträttens funktion göres beroende af medborgerlig oförvitlighet i denna kardinala punkt¹⁾. Sådant kan förklaras endast däraf, att man städse glömt, att rösträtten nu mer skall vara en statsfunktion, icke som i ståndssamhället en individens rättighet. Såväl ur rent principiell, som ur praktisk politisk synpunkt är *rösträttens suspension på viss tid* för alla för öfverträdelser och brott dömda personer att på det bestämdaste påyrka. I förevarande fall bör således hvar och en, som dömts för icke blott «gröfre» och «ringare brott» utan äfven för «förseelser» af visst slag såsom fylleri i förening med oljud, slagsmål eller annat förargelseväckande beteende, öfvervåld o. s. v., förlora politisk rösträtt under tre, sex och nio år efter förbrytelsens art eller, om han för ålders skull ännu ej äger sådan, under motsvarande tid ej få rösträtt. Det är en skriande orimlighet, att den, som straffats för brott enligt strafflagen, och där brottet ej, som sagdt, skett af våda, skall utan vidare äga ett finger med uti landets styrelse.

Om verkan af nu föreslagna utgallring kan man endast med svårighet göra sig en föreställning med ledning af vår högst ofullkomliga brottmålsstatistik. Antalet brott och ännu mer förseelser af alla slag har på ett oroväckande sätt tilltagit under senaste tid, så att t. ex. 1899 sakfälldes vid samtliga rikets underrätter följande antal män: för «gröfre brott» 1,974, för «ringare brott» 10,189 och för «förseelser» 43,885. Huru många af desse voro under 21 och 25 år, redogöres endast beträffande gröfre brott. Äfven måste en fördelning af förseelserna äga rum, för att man skall kunna rätt bedöma verkan af den föreslagna åtgärden. Sannolikt synes vara, att sedan stadgandet ifråga nått full effektivitet, antalet af dem,

¹⁾ Likväl förekomma ansatser till dylika bestämmelser uti flera författningar, starkast i Frankrike genom lagen af 2 febr. 1852, art. 15 o. 16.

som af denna grund finge sin rösträtt suspenderad, skulle hålla sig omkring 100,000, så länge mängden af förseelser af ifrågavarande art, med andra ord dryckenskapslasten, är så stor ibland det svenska folket, som den dess värre alltjämt är. Af desse för brott och förseelser sakfällde torde likväl en betydlig del tillhöra dem, som slarfva med sina utskylder. Totala antalet sådana, som få sin rösträtt suspenderad af en eller annan grund blir därför ej så stort, som man enbart af dessa siffror kunde förmoda. Huru stort det i verkligheten blir, kan emellertid icke på förhand sägas. Hvad man kan hoppas, är blott, att detsamma med tiden sjunker. Ty detta goda har båda de föreslagna metoderna för rösträttens begränsning med sig, men isynnerhet den senare, att de uppfostra de folkelement, som däraf äro i behof, till bättre medborgare och därigenom upphäfva sig själfva. Men de lagar och åtgärder, som så verka, äro städse de bästa.

IV.

Reformens verkningar och den statistiska utredningen.

Innan jag går att tala om de sannolika verkningarna af den föreslagna rösträttsutvidgningen, är det nödigt att granska den af Statist. Centralbyrån verkställda utredning, som ligger till grund för regeringsförslagets beräkningar häröfver. Denna utredning, hvaraf ännu endast en preliminär summarisk redogörelse föreligger, är tydligen af samma slag som den år 1885 föranstaltade undersökningen af de kommunalt och politiskt röstberättigade. Ändamålet med dessa utredningar har i båda fallen varit att med ledning af dem kunna bedöma verkningarne af en eventuell rösträttsreform. Plan och anläggning äro, såvidt man af de publicerade tabellerna kan se, likaledes desamma. Hela denna statistik hvilar således på den år 1884 af dåvarade chefen för Statist. Centralbyrån utarbetade och af Statist. Beredningen den 19 dec. s. å. gillade allmänna planen för ifrågavarande arbete. Denna plan måste man skänka sitt fulla erkännande i afseende på den omsikt och administrativa förfarenhet, hvarmed den intränger uti den förelagda uppgiften, för så vidt denna framgår af det officiella

material, nämligen kommunernas skattelängder, samt fyrktals- och röstlängder. Men vid detta material stannar den utan att fråga sig, om detsamma med hänsyn till de verkliga inkomstförhållandena är fullständigt eller icke. Syftet med hela undersökningen är ju dock ytterst att lära känna *det verkliga antalet inkomstagare*, ty blott däraf kan man bedöma, huru många nya röstberättigade tillkomma vid en eventuell sänkning af census. Endast om de uti skattelängderna redovisade fastighetsägare och inkomstagare utgöra samtliga sådana, som uppfylla de stadgade villkoren, är denna statistik vittnesgill för den fråga, som utredningen afser, verkningarna af en rösträttsutvidgning, Men om skattelängderna äro bristfälliga i nämnda afseende — hvad så? Dessa statistiska utredningar äro förträffliga produkter af administrativ statistik; men med den byråkratiska fulländningen sakna de dock ett för modern statistik lika nödvändigt moment — den vetenskapliga kritiken.

Samtliga dessa undersökningar lida af en *felkälla* af alldeles enorma dimensioner, såvidt man vid en allmän öfverblick kan se, den nämligen, att de kommunala skattemyndigheterna icke på långt när upptaga alla dem, som äga de i lag stadgade kvalifikationerna för att bland skattskyldige upptagas. Förnämligast gäller detta inkomstagare med inkomster mellan 500 och 800 kr., medan däremot de små fastighetsägare liksom sannolikt äfven arrendatorerna äro ganska mangrannt uppförda. Dessas egendoms- och förvärfsförhållanden ligga nämligen i öppen dag och kunna därför icke gärna förbigås, åtminstone ej i någon större omfattning. Så mycket mer är detta däremot fallet beträffande de små inkomstagare. Arbetarne anmäla icke själfve sina inkomster, utan ofta t. o. m. fördölja dem; och taxeringsmyndigheterna låta dem undandraga sig skattsättningen dels af ömhet om dessa små inkomstagare, men dels ock af den bedröfliga erfarenheten om deras vägran att betala skatten. Ty det är uppenbart, att om dessa myndigheter år efter år se, att en stor mängd af sådana inkomstagare trots uppskattningen och den påförda skatten icke betala densamma, så upphöra de efter hand att alls sätta upp dem på skattelistorna, då det ändock ur skattesympunkt till intet tjänar.

Dessa tämligen allmänt kända förhållanden borde icke, synes det, hafva undgått Statist. Centralbyrån. En kritisk granskning utaf de siffror, som den hade inför sig, kunde för öfrigt hafva upplyst därom. Ty dessa siffror själfva jämte andra från den officiella statistiken hämtade gifva till fylles upplysning om såväl tillvaron af den nämnda felkällan som om dess ofantliga storlek. Några få allmänna sammanställningar och jämförelser torde vara tillräckliga för att ådagalägga både det ena och det andra.

Enligt Befolkningsstatistiken för 1899 — den sista som står oss till buds — uppgick hela antalet män öfver 21 år till 1,355,292. Uti den af Statist. Centralbyrån senast publicerade redogörelsen för kommunalt och politiskt röstberättigade redovisas utaf dessa endast 679,247, hvartill kommer ett visst antal «ej i kommunen mantalsskrifne, omyndige, i konkurstillstånd varande utan kommunal rösträtt, ej välfrejdade äfvensom utländska undersåtar». Antaga vi desses tal utgöra omkring 25,000, såsom man på grund af motsvarande uppgifter för 1885 samt med hänsyn till den nya mantalsskrifningsförordningen m. m. kan göra, så blir hela antalet redovisade män öfver 21 år i rundt tal — 704,000. Hvar finnas de återstående 651,000 myndige männen? Bland «inkomsttagare» med mindre än 500 samt i Göteborg, Sundsvall och Stockholm 600—700 kronors årlig inkomst¹⁾ — blir med nödvändighet svaret efter den officiella statistiken att döma, enär, såsom ofvan anfördes, fastighetsägare och arrendatorer sannolikt äro med få undantag rätt upptagna. Afräkna vi från sist anförda summa, såsom sig bör, de till högst 49,000 uppgående vuxne understödstagarne af mankön, som funnos år 1899, så återstå i rundt tal 602,000 arbetsföre myndige män, som skulle äga en årlig inkomst understigande 500 samt i de nämnda städerna 600—700 kr.²⁾ Det vore förskräckligt. Lyckligtvis är det icke så illa beställt, det kan man utan vidare säga. Ty hvar skulle denna massa små inkomsttagare bland myndige män finnas? De finnas icke bland industri- och handtverksarbetarne, och öfverhufvud

¹⁾ Efter rösträttsstatistiken ser det ut, som om äfven Jönköping hade höjt det skattefria existensminimum till 600 kr.

²⁾ Oberäknadt de till åtskilliga tusental uppgående s. k. luffarne, hvilka icke förekomma i någon statistik.

icke bland städernas arbetare, ty alla dessa ha större inkomst¹⁾. Återstå endast jordbruksarbetarne samt vissa icke till någon yrkesgrupp hörande personer.

Som bekant äro de vid jordbruket betalda lönerna de lägsta af alla. Likväl uppgifves värdet af stat och lön i genomsnitt för *statdräng* till 484 kr. enligt senaste uppgift härom. Betänker man nu, att åtskilliga af dessa statkarlar ännu ej fyllt 21 år, så kan man vara förvissad om, att de myndige af denna klass i medeltal säkert hafva 500 kr. i årlig inkomst. Uti nio län angifves äfven det nämnda medelvärdet från 500 till 700 kronor. Ännu mindre kunna *torpare* skattas till lägre inkomst än 500 kr., ty i regeln anses desse stå ett steg högre på den sociala skalan än statkarlarne. Man kan därför vara förvissad om, att de allra fleste af de 53,170 torparne, hvilka af den officiella utredningen upptagas såsom icke kommunalt skattskyldiga, faktiskt dock äga den inkomst, som härför fordras. Endast de uti husbondens kostlevande *drängarne*, för hvilka den kontanta lönen i riksmedeltal uppgifves till 223 kronor kunna anses ha mindre inkomst än 500 kr. Men af dessa är en stor mängd yngre personer, ännu ej fyllda 21 år. För öfrigt är antalet «tjänstehjon af mankön» icke stort, 69,120 vid jordbruket sysselsatta och i hela riket 75,214 — enligt 1890 års yrkesstatistik. Och deras tal är helt visst icke större utan fastmer mindre år 1900, ty sedan lång tid tillbaka befinner sig denna yrkesgrupp i starkt tillbakagående. Hvad slutligen beträffar de s. k. fria jordbruksarbetarne, så torde väl en del af dem icke uppnå en inkomst af 500 kronor, men å andra sidan äger flertalet sådane eget hus och äro för den skull upptagne bland

¹⁾ Att städernas vuxne arbetare alla ha öfver 500 kronors inkomst är obestridligt. Huruvida åter alla i Sundsvall och Göteborg samt Jönköping ha öfver 600 kr. och i Stockholm öfver 700 kr., kan vara ovisst. Allt synes dock tala för, att så är fallet beträffande alla, som icke äro på ett eller annat sätt förkomna genom dryckenskap o. likn. Under alla förhållanden är antalet män med dessa låga inkomster uti de nämnda städerna jämförelsevis så ringa, att man i denna summariska afräkning godt kan bortse därifrån. — Att i tider af lång arbetsinställelse arbetarnes inkomster för ett år kunna nedgå till låga belopp, är obestridligt. Men detta är undantagsfall, som icke inverka på de allmänna förhållandena.

fastighetsägarna samt äro som sådana redovisade uti den officiella utredningen.

Detta om jordbruksarbetarna. Öfriga grupper, som icke äga en inkomst af 500 kronor äro studerande och andre, som ännu ej fullbordat sin utbildning, samt på landet hemmavarande äldre söner, hvilka hjälpa till vid gårdens bruk, vidare orkeslöse gubbar, som ej äga egen inkomst, men ej heller ligga fattigvården till last. Alla desses tal äro dock små: låt säga 4,000 för den först nämnda gruppen, högst 20,000 för den andra¹⁾ och om vi räkna till sista kategorien hälften af alla öfver sjuttio år gamle män, omkring 56,000²⁾, så lär det ej vara för knappt tilltaget.

Slutligen återstår det ännu en grupp, som icke äger nämnvärd inkomst, men icke åtnjuter understöd af fattigvården, yngre löst folk, drinkare och lättingar. En del af dessa, de s. k. luffarne, äro för det mesta ej upptagna uti prästerskapets böcker och kunna då ej heller förekomma uti den officiella statistiken lika litet som i denna afräkning. Öfrige hithörande kunna till sitt antal icke med någon säkerhet bestämmas, men sannolikt tager man ej för lågt, om man skattar dem till 2 % af den manliga befolkningen öfver 21 år. De blifva då 27,000 individer i jämnt tal. Tillsammans uppgå alla nu omnämnda till 107,000 personer.

Afräkna vi nu desse 107,000 samt vidare samtliga drängar i husbondens kost, alltså icke endast de i jordbruk sysselsatta, inalles 75,000, så kvarstå af ofvan funna 602,000 vid pass 420,000. Vill man ytterligare afräkna samtliga «statorpare och jordbruksarbetare», omkring 100,000³⁾ — hvilket emellertid är oriktigt, då desse allmänt erkännas i flera län ha öfver 500 kr. i årsinkomst — så återstå i alla händelser 320,000 vuxne män, hvilkas inkomster omöjligen äro att finna under kommunalstrecket, utan måste ligga öfver detsamma. Så stor är alltså, lågt räknadt, den felkälla, hvaraf de officiella uppgifterna lida — 320,000 vuxne män. Att liknande fel förefinnas beträffande en mängd själf försörjande kvin-

¹⁾ Den officiella yrkesstatistiken af 1890 har 27,830 för denna grupp, men däri ingå äfven hemmavarande i åldrarne 15—21 år samt ålderstigne, som ej äga undantag o. likn.

²⁾ Enligt 1899 års befolkningsstatistik.

³⁾ 98,758 enligt 1890 års yrkesstatistik.

nor, är väl alldeles säkert, men detta förhållande kommer oss här ej vid.

Som en illustration till den officiella statistikens inkomstfördelning må slutligen följande öfversikt anföras rörande de manlige inkomsttagarne:

Antal vuxne män ¹⁾	Med inkomst af
190,889	öfver 800 kr.
34,925	700—800 »
48,234	600—700 »
76,929	500—600 »
651,000 ²⁾	under 500 »

Om den sista gruppen uppdelas så, att de notoriskt egna inkomster saknande (studerande, hemmavarande söner, åldringar, löst folk samt fattighjon, inalles 231,000) föras för sig, så får man i stället för den sista följande två grupper:

Antal vuxne män.	Med inkomst af
420,000	400—500 kr. ³⁾
231,000	under 400 »

Låt oss nu tänka oss, huru den s. k. inkomstpyramiden efter detta skulle se ut, med den våldsammaste kastning från den lägsta inkomstgruppen af själfständige inkomsttagare (400—500 kr.) till den närmast högre med 500—600 kronors inkomst. Är en sådan kastning tänkbar? Man kan därtill tryggt svara nej. Naturen gör intet språng af sådant slag, och så ej heller de sociala förhållandena och inkomstfördelningen. Huru man än räknar

¹⁾ En del af desse äro därjämte fastighetsägare. A andra sidan saknas en del män, »ej i kommunen mantalsskrifne, omyndige, i konkurstillstånd varande utan kommunal rösträtt, ej välfrejdade äfvensom utländske undersåtar».

²⁾ Uti denna summa ingå äfven i städerna Sundsvall, Göteborg och Jönköping befintliga med inkomst af 5—600 kr. och i Stockholm med inkomst af 5—700 kr. Som ofvan anfördes, är det dock föga troligt, att något nämnvärdt antal ordentlige män med så små inkomster förekommer i dessa städer.

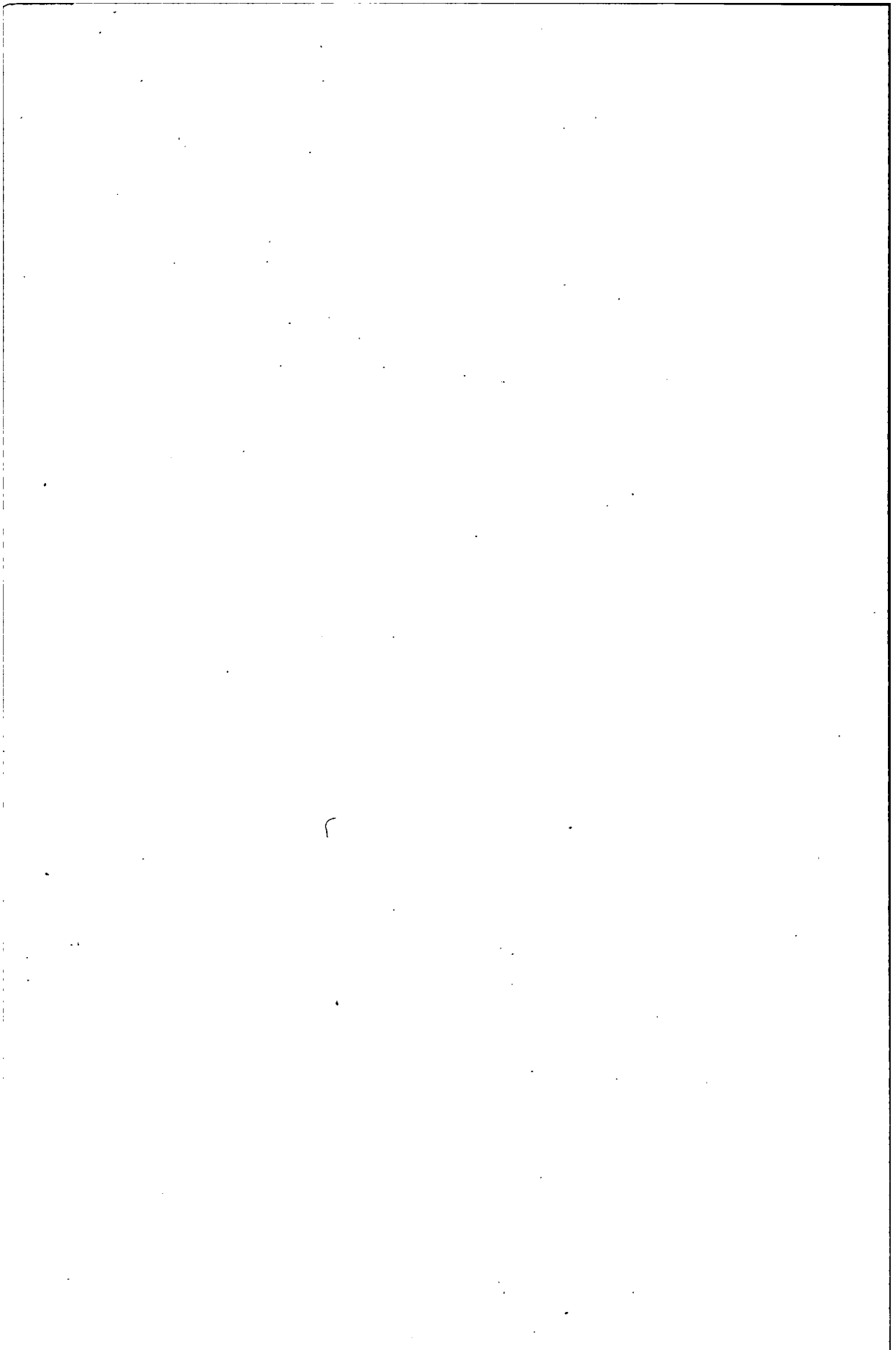
³⁾ Häruti äro alla jordbruksarbetare inbegripna, ty ingen vuxen sådan lär ha under 400 kr. i ett för allt. Dessutom ingå häruti de i Sundsvall, Göteborg och Jönköping med inkomst af 500—600 och de i Stockholm med inkomst af 500—700 kr. — om sådana finnas.

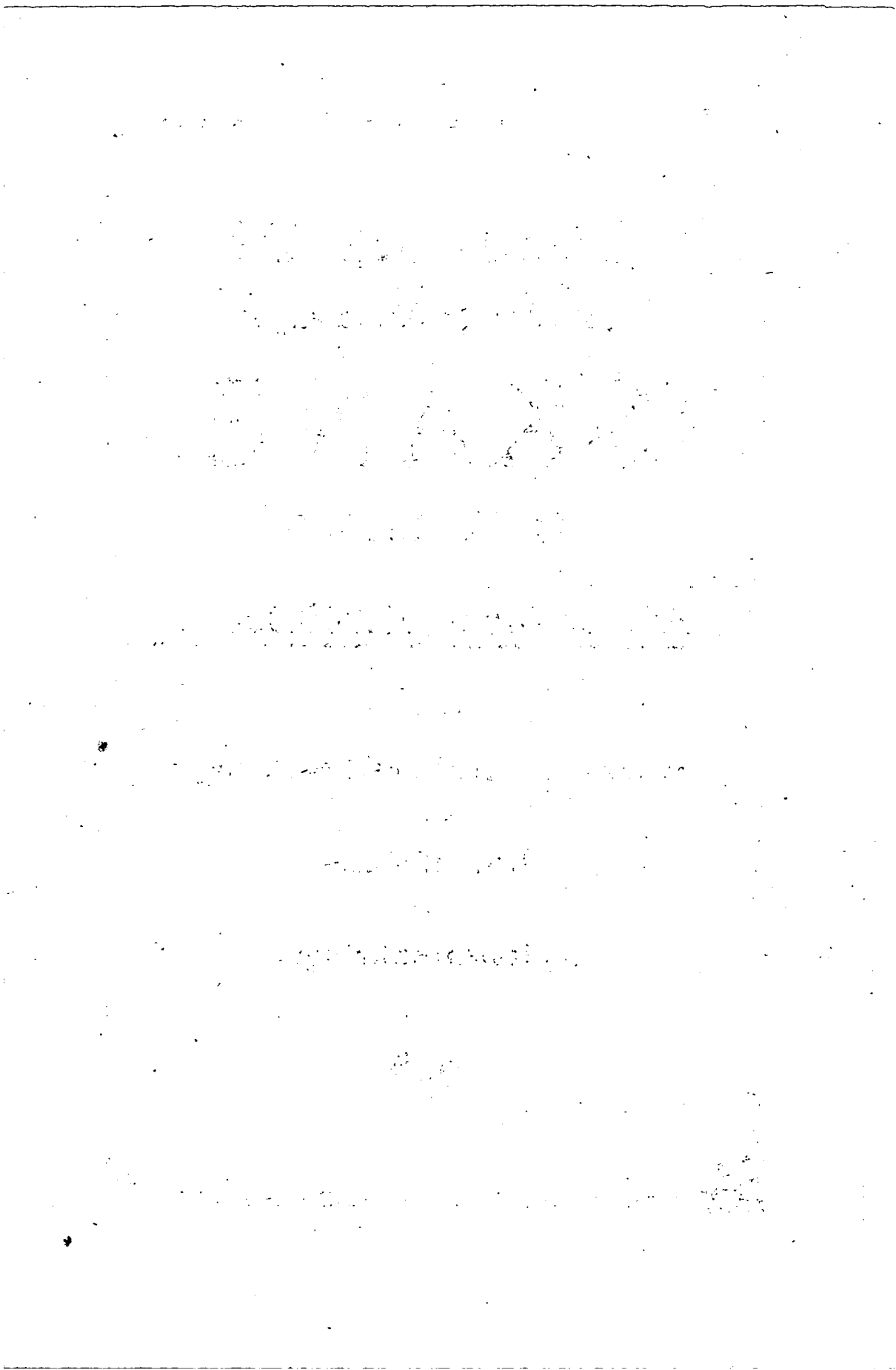
och räknar, blir slutsatsen af allt den, att den officiella inkomstfördelningen på intet vis motsvarar den verkliga. Och oemotvarigheten utgöres i groft mått — och annat kan ej vara fråga om här — af de ofvan funna 320,000, som äga den inkomst som fordras för att skatta till kommunen, men nu ej göra det. De kommunalt skattskyldige männen äro alltså icke 679,247, såsom den officiella utredningen uppgifver, utan ungefär jämnt *en million*.

Hvad verkan den föreslagna rösträttsreformen med iakttagande af åldersgränsens framflyttning till fyllda 25 år komme att äga, är efter detta klart. I städerna allmän rösträtt *sans phrase* och på landet en mycket utsträckt sådan. I det hela blir valmanskåren ungefär jämnt fördubblad mot hvad den nu är (433,000 minus de i åldern 21—25 år stående röstberättigade). Här emot kan ej invändas, att det oskick, som nu råder i afseende på uppskattningen, skulle fortfara som hittills med däraf följande inskränkning uti de röstberättigades tal. Ty då politisk rösträtt kommer att åtfölja äfven de låga inkomsterna, så talar allt för, att de små inkomsttagarne själfmant skola göra sin rätt gällande härutinnan. Detta öfverträffar reformvännernas djärfvaste förhoppningar. Men det är af detta också klart, att om man skall gå ända till kommunalstrecket — och enligt min mening må det så vara — då är en utgallring af undermåliga element absolut nödvändig. En sådan utgallring bör ske på båda de sätt, som ofvan anfördes, genom den kgl. propositionens stadgande om utskyldernas ordentliga erläggande samt genom rösträttens suspension för förseelser mot lagarne. En eftergift härutinnan är under dessa förhållanden icke tillrådlig. Det är i alla händelser ett jättesteg, som vi nu måste taga. Det hade utan tvifvel varit bättre, om utvecklingen gått mindre brådstörtadt. Förslaget af 1896 hade varit en lämplig öfvergång, ty antalet af dem, som genom nämnda reform fått rösträtt, hade icke varit 43,562, såsom det då uppgafs, utan sannolikt två à tre hundra tusen. Men gjordt är gjordt; och det gäller att finna sig uti den nuvarande situationen samt framför allt att icke förhala reformen. Ty det är med dessa ting som med de sibyllinska böckerna. De bjudas i dag till ett pris,

men i morgon till ett högre och så för hvar gång, tills de slutligen måste köpas långt öfver, hvad man tänkt och tidigare kunnat.

Med en reform så beskaffad, som nu antydts: det nuvarande kommunalstreckets census eller enklare fast egendom till värde af minst 100 kr. eller inkomst af minst 500 kr.; vidare fordran på ordentlig skattebetalning och i yttre hänseende oförvitlig vandel, slutligen 25 års ålder, så göres på en gång en mycket stor rösträttsutvidning och sörjes för, att undermåliga folkelement utestängas. Man har därmed vidtagit en stor reform och likväl icke öfvergifvit den väg, som 1865 inslogs, och vid hvilken man nu vant sig. Det torde för nävarande vara klokast att förbli på den. Skulle framdeles nationen, trött vid denna ordning för utöfvande af rösträttens funktion, önska en annan, så kan man då fresta nya metoder, de proportionella valens eller andra. Men den rådvillhet, som under de olika intressenas kamp nu synes härska, bör få ett snart slut, på det att söndringen för denna sak må biläggas och nationen odeladt kunna ägna sig åt andra ej mindre viktiga uppgifter, som stå för dörren.

Brand- och Lif-

försäkringsaktiebolaget

SKÅNE

• Malmö •

Fonder öfver 20,000,000 kr.

meddelar

brand- och hushyreförsäkringar

samt

lif-, lifränte-

och

kapitalförsäkringar.

